

Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Vedtatt 18. november på Kirkemøtet på Øyer

Sammendrag - Hovedsynspunkter

1. Kirkemøtets flertall mener at det er på tide å ta et nytt skritt i den kirkelige reformprosessen og endre forholdet mellom staten og Den norske kirke. Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom. Den norske kirke videreføres som en landsdekkende, åpen og inkluderende folkekirke, med dåpen som eneste medlemskriterium, og med en demokratisk struktur. Kirkemøtet legger vekt på at det skal være kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

Kirkemøtets flertall går inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke.

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning oppheves eller endres. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. En tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det statlige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer.

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

2. Kirkemøtet forutsetter at staten fortsatt vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik og ta ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet, slik at det legges til rette for at tro og livssyn fortsatt kan fremtre også i det offentlige rom. Tros- og livssynsfriheten må sikres både som individuell og kollektiv rettighet.

Regjeringen bes sette i gang utredning av en samlet tros- og livssynspolitik.

3. Kirkemøtet støtter Stat – kirke-utvalgets forslag om en verdiparagraf i Grunnloven som henviser til den kristne og humanistiske arv.

4. Kirkemøtet legger stor vekt på at demokratiet i kirken må utvikles videre, med tiltak som kan utløse større deltakelse og engasjement.
5. Kirkemøtet går inn for en finansieringsordning basert på offentlige bevilgninger, men med en endring av ansvarsfordelingen mellom stat og kommune slik at staten får et finansielt hovedansvar.
6. Kirkemøtets flertall vil at gravferdsforvaltningen fortsatt, som normalordning, skal ligge i kirkelig fellesråd.
7. Kirkemøtet går inn for fortsatt lokalt kirkelig eierskap av kirkebyggene, med særskilte tilskuddsordninger for fredede og verneverdige kirker.
8. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond. Dette overføres til Den norske kirke.

Innledning

Stat – kirke-utvalget la fram sin utredning *Staten og Den norske kirke* (NOU 2006:2) 31. januar 2006. Departementet sendte i mai 2006 utredningen ut på høring med høringsfrist 1. desember 2006. Organer på alle nivåer i Den norske kirke er høringsinstanser, samt en lang rekke andre instanser.

Kirkemøtet vil påpeke at noen av spørsmålene i høringsbrevet er upresise i forhold til de alternativene som Gjønnesutvalget presenterte. Kirkemøtet velger derfor å uttale seg om de ulike temaene uten å benytte selve spørreskjemaet.

Høringen inngår i en prosess med lange historiske linjer. Forholdet mellom stat og kirke har siden reformasjonen på 1500-tallet hatt form av en statskirkeordning. Ordningen har i de siste 150 år vært i omforming. Det tette forholdet mellom kirke og stat har vært problematisert, men staten, kommunene og kirken har ønsket å videreføre et nært og godt forhold mellom kirke og folk. Kirken har ivaretatt kulturbærende og verdibyggende funksjoner i samfunnet og stått i et nært forhold til folk og kongemakt/statsmakt, også i tiden før den ble en statskirke.

Kirkemøtet har en spesiell status blant alle de kirkelige høringsinstansene som helhetskirkelig organ, jf Lov om Den norske kirke § 24. Kirkemøtet beklager at høringsfristen er satt slik at Kirkemøtet må avgi sin uttalelse før uttalelsene fra de øvrige kirkelige høringsinstansene foreligger. For å kunne ha et best mulig bakgrunnsmateriale for arbeidet med høringsuttalelsen, bad Kirkerådet menighetsråd og kirkelige fellesråd om å sende kopi av sine høringsuttalelser før 15. oktober. Det var pr. 28.10. kommet inn 680 uttalelser fra menighetsråd og fellesråd. Disse viser at de to alternativene ”lovforankret folkekirke” og ”grunnlovsforankret folkekirke” begge får tilslutning fra om lag halvparten av menighets- og fellesrådene så langt. Dette betyr at det nå er betydelig større oppslutning om endring av relasjonen mellom stat og kirke enn i høringen etter Kirke – stat-utvalget 2002 (Bakkevig-utvalget).

I arbeidet med høringsuttalelsen har det vært en målsetting for Kirkemøtet, på selvstendig grunnlag, å komme frem til mest mulig samlende løsninger.

Kirkemøtet viser samtidig til at Kirkerådet har satt i gang utredningsarbeid som vil kunne ha betydning i arbeidet både med stortingsmeldingen og ev lovendringer. Kirkemøtet vil derfor i kraft av sitt lovpålagte ansvar behandle forskjellige sider ved forholdet mellom stat og kirke i årene fremover. Kirkemøtet ser det som spesielt viktig at det kan utvikles et løpende samarbeid mellom politiske myndigheter, departementet og Kirkerådet i det videre arbeidet med relasjonen mellom stat og kirke.

Kirkemøtets høringsuttalelse innledes med en redegjørelse for de grunnleggende premissene uttalelsen bygger på (1). På grunnlag av disse premissene, tar Kirkemøtet stilling til hovedspørsmålet om den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke (2). Deretter følger Kirkemøtets syn på de øvrige høringstemaene: demokrati, finansiering, gravferdsforvaltning, eierskap til kirkebygg og Opplysningsvesenets fond (3).

1. Grunnleggende premisser og statens tros- og livssynspolitikk.

Kirkemøtet vurderer relasjonen stat – kirke først og fremst i lys av Den norske kirke selvforståelse som folkekirke. Sammen med forståelsen av tros- og livssynsfriheten både for individet og for tros- og livssynssamfunn, utgjør kirkeforståelsen det grunnleggende premissmaterialet for Kirkemøtets valg av modell for den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke. Samtidig er Kirkemøtet sterkt opptatt av hvordan staten utformer sin tros- og livssynspolitikk i fremtiden, og denne vil være viktig for Kirkemøtets valg av modell. Siden tros- og livssynspolitikken er gitt et eget spørsmål i høringen, tas dette opp i et eget punkt i premissdelen.

1.1 Premisser for forholdet mellom staten og Den norske kirke

1.1.1 Folkekirke og samfunn

Den norske kirke er en videreføring av den kirke som ble etablert ved slutten av det første årtusen. Selv om graden av selvstendighet varierte mye de første århundrene, ble kristentroen raskt ansett som en avgjørende sammenbindende faktor både i lokalsamfunn og på riksplan. Kirkene, som ble bygd i et stort antall, ble et lokalt samlingssted hvor generasjonene møttes, ikke minst ved døpefonten. Ved reformasjonen ble kongen kirkens øverste leder og ansvarlig for hele folkets religiøse liv. Den kongestyrte folkekirken fikk sin klassiske statskirkelige utforming i enevoldstiden, hvor kongen alene hadde ansvaret for kirkens lære og liv. Også etter 1814, i utviklingen av en liberal og demokratisk rettsstat, er kristentroen, staten og samfunnet vevd sammen. For Kirkemøtet er det viktig at endringer i forholdet mellom stat og kirke utformes slik at kirken også i fremtiden kan ha stor oppslutning i folket.

Den enkelte menighet fremstår som en viktig del av det som binder lokalsamfunnet sammen. Mye av nasjonens kulturarv, både i det norske og det samiske folk, er knyttet til språk og tradisjoner som samler, stabiliserer og fornyer lokalsamfunnet. Dette gjelder også forholdet mellom skole og lokalkirke. Mange tradisjoner er knyttet til kirkebyggene som er både helligdommer og landemerker. De ulike landsdeler og lokalsamfunn med sine store geografiske og kulturelle forskjeller, medfører store variasjoner i det lokale kirkelivet. En kirkeordning må være tilstrekkelig fleksibel til å ivareta dette mangfoldet.

De allmenne livserfaringer gjennom livets ulike faser danner grunnlag for viktige relasjoner mellom folk og kirke. Det hverdagslige liv søker sin tolkning i kirkens gudstjenester og ritualer, slik det uttrykkes i Kirkemøtets uttalelse *Identitet og oppdrag* (2004): ”Som folkekirke forholder Den norske kirke seg til allmenne livserfaringer i samfunnet, og søker gjennom kirkelige handlinger, i sitt gudstjenesteliv og i sin øvrige virksomhet å reflektere menneskelivets mangfold.” Kirkeordningen må sikre at kristen tro og livstolkning fortsatt kan prege hverdagsliv og høytid, og at menigheten har ressurser til å videreutvikle de tradisjoner den står for i lokalsamfunnet.

Den norske kirke deler sin historie med det norske og samiske folk. I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn. Gjennom sin plass i offentligheten bidrar Den norske kirke til den kulturelle sammenheng i samfunnet. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på kultur, historie og samfunnsliv. Kirken skal fortsatt være med å bygge identitet ved å ta vare på og fornye tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer. Den norske kirkes grunnlovsforankring har tradisjonelt blitt oppfattet som en garanti for statens verdigrunnlag. Langt de fleste av menighetene og bispedømmerådene ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv. Kirkemøtet mener at Grunnloven ved en relasjonsendring mellom stat og kirke, bør inneholde en paragraf som uttrykker disse verdiene.

Kirkemøtet har tidligere understreket at ”gjennom kulturell utfoldelse kan mennesket skape en vev av mening som gir livet innhold og verner mot eksistensiell tomhet. Gjennom kulturell aktivitet synliggjøres og bekreftes menneskets verdighet”. (Kirkemøte-komiteen i sak KM 07/05; *Kunsten å være kirke*.) Kirkeordningen må legge til rette for at dette kan skje på alle nivåer i kirken, i arbeidet for og med barn og unge, ved kirkemusikalsk aktivitet og andre tiltak. Kirkemøtet ønsker at det kristne synet på mennesket og skaperverket fortsatt kan være med å prege samfunnets verdier som igjen bidrar til å forme fellesskap og samfunn.

1.1.2 Den norske kirkes grunnlag og mål

Premissene her er i stor grad hentet fra den uttalelsen Kirkemøtet avgav i 2004; *Den norske kirkes identitet og oppdrag*, på forespørsel fra Stat – kirke-utvalget. Kirkemøtet ser at også Stat – kirke-utvalget for en stor del har lagt dette til grunn for sin beskrivelse av Den norske kirke.

Den norske kirke som folkekirke er et trossamfunn, ”en del av den verdensomspennende kristne kirke som har sitt grunnlag i Jesu liv, død og oppstandelse” (*Identitet og oppdrag*, pkt 1). Som Jesu Kristi kirke lever og fornyes den av Guds ord og de hellige sakramenter (nådens midler). Folkekirkens identitet er forankret i eget trosgrunnlag og et særegent fellesskap bygd på dåpen og troen. Folkekirken er ikke minst uttrykk for det oppdrag som konstituerer den og som er dens mål; å nå ut med evangeliet til alle og døpe inn i den kristne kirke. Det har vært uttrykt uro for at kirken ved endret relasjon til staten vil bli en smalere kirke. Det er bred enighet i Stat – kirke-utvalget og i kirkelige høringsinstanser om at kirken fortsatt skal være en åpen og inkluderende folkekirke med dåpen som eneste medlemskriterium. Kirkemøtet vil understreke dette. Dette er i tråd med Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 som beskriver folkekirke som ”en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket”.

Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke som gir rom for en rikdom av mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi. I dette mangfoldet finnes en felles tro som bekjenner den treenige Gud og en nødvendig tjeneste med å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene for at mennesker skal komme til denne tro.

Den norske kirke vil være et inkluderende fellesskap hvor mennesker, uansett livssituasjon og funksjonsnivå, kan høre til gjennom livets mange faser. Sentralt i kirkens liv står gudstjenesten og de kirkelige handlingene. Kirkens ritualer utgjør religiøse rammer for menneskers liv og bidrar til deres livstolkning. Kirkens offentlige tilknytning og sakramentale karakter gjør at den oppfattes som et videre fellesskap enn en alminnelig medlemsorganisasjon. For kirken er det en oppgave å ivareta denne form for tilhørighet fordi det ivaretar hele menneskets livsbehov. Kirkemøtet understreker, i likhet med mange av menighetenes hørings svar, at det i kirken fortsatt skal være rom for ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. Den norske kirke er ikke løsrevet fra sine medlemmer, men lokalt et fellesskap av dem som er døpt og som sokner til en menighet, som oftest med et felles kirkebygg. Kirkene er viktige symboler i lokalsamfunnet som flere enn folkekirkenes medlemmer føler nær tilknytning til. Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke.

Den norske kirkes knapt 1300 sokn er grunnenhetene i kirken. Soknet er selvstendig rettssubjekt og eier kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen sikrer kirkelig nærvær og kirkebygg i alle lokalsamfunn i landet. En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må understøtte soknets grunnleggende funksjoner og ansvar samtidig som kirkeordningen må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i.

Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelse av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. Mange av de kirkelige høringsinstansene understreker dette. Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når de kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke.

Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer. Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, episkopal og synodal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

1.1.3 Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.

Tros- og livssynsfriheten sikres positivt ved at staten gir tros- og livssynssamfunnene rammebetingelser som setter dem i stand til å utøve sin virksomhet i samsvar med sin egenart, og slik at de gis like vilkår. En demokratisk rettsstat som er bundet til et bestemt livssyn, har en spesiell forpliktelse til å sørge for at tros- og livssynsminoritetene har likeverdige ordninger. Rammebetingelsene fra statens side for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med prinsippet om ikke-diskriminering.

Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.

Dagens mangfold av tros- og livssyn er en ressurs i arbeidet med å utvikle et godt samfunn, ikke minst lokalt. Den norske kirke har hatt og har en plass i samfunnet som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon. Også dette gjør det naturlig at den fortsatt har en sentral og tydelig plass ved større hendelser i lokalsamfunnets og folkets liv.

1.2 Statens tros- og livssynspolitik

Den statlige tros- og livssynspolitikken har i dag tre forutsetninger: prinsippet om tros- og livssynsfrihet, statskirkeordningen og prinsippet om ikke-diskriminering. På dette grunnlaget fører staten en aktiv støttende tros- og livssynspolitik. Ved en endring av kirkens relasjon til staten, vil prinsippet om tros- og livssynsfrihet og ikke-diskriminering ligge fast. Staten bør

fortsatt ha en aktiv støttende religionspolitikk som sikrer positiv tros- og livssynsfrihet. Stat – kirke-utvalget får her full tilslutning fra de kirkelige høringsinstansene.

Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitikk er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitikk også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitikk. Forankring av statens verdigrunnlag i Grunnloven er i denne sammenheng et viktig spørsmål. Kirkemøtet ber regjeringen ta initiativ til at dette arbeidet kommer i gang og kan sees i sammenheng med forholdet mellom stat og kirke.

2. Fremtidig relasjon mellom staten og Den norske kirke

Vedtatt mot 19 stemmer.

2.1 Endring av relasjonen mellom staten og Den norske kirke i fremtiden ("lovforankret folkekirke")

2.1.1 Den norske kirke som trossamfunn og landsdekkende folkekirke

Den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må bevare Den norske kirkes identitet som folkekirke samtidig med at Den norske kirkes selvstendighet som trossamfunn styrkes. Uansett fremtidig tilknytningsform mellom stat og kirke, vektlegger de kirkelige høringsinstansene kontinuitet i kirkens forhold til sine medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn. Kirkemøtet slutter seg til dette.

Stat – kirke-utredningen dokumenterer at det i hele forrige århundre har vært gjennomført reformer som har medført en gradvis overføring av myndighet fra statlige til spesifikke kirkelige organer. På 1900-tallet ble det gradvis bygd opp en kirkelig rådsstruktur. Mot slutten av århundret ble deler av det statlige kirkestyrets myndighet delegert til de kirkelige organer, særlig da til bispedømmeråd (tilsetting av prester) og kirkemøte (deler av kongens anordningsmyndighet). Det er bred enighet om at det er behov for videre reformer i Den norske kirke.

Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedtjenesten og rådenes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom

stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedtjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer.

Stat – kirke-utvalget ser det som viktig at Den norske kirke forblir en kirke med bred kontaktflate og er åpen og inkluderende. Slik blir den en kirke for folket og tilgjengelig for alle som ønsker dens tjenester. Dette er i tråd med Kirkemøtets premisser slik høringsuttalelsen uttrykker disse. Kirkemøtet anser at en form for offentlig tilknytning for Den norske kirke også i fremtiden vil være hensiktsmessig, for å bevare og styrke den som folkekirke og som en viktig tradisjons- og kulturbærende institusjon i samfunnet, samtidig som medlemmenes opplevelse av tilhørighet til kirken ivaretas.

En offentlig tilknytning skal sikre kirken rammebetingelser som gjør den i stand til å være en landsdekkende folkekirke som er nærværende i alle lokalsamfunn gjennom sin soknestructur, sine kirkebygg og sin virksomhet.

2.1.2 Tros- og livssynsfrihet og religionens samfunnsbyggende betydning

Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsnivå begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten

Forholdet mellom staten og Den norske kirke må ivareta hensynet til tros- og livssynsfriheten, styrke Den norske kirke som trossamfunn og folkekirke, og fremme tros- og livssynssamfunns rolle i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener at den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke må utformes slik at hensynet til prinsippet om tros- og livssynsfrihet ivaretas. Statens plikt til å ivareta tros- og livssynsfrihet, gjør at tidligere tiders form for integrasjon mellom stat og kirke i statskirkeordningen, blir mer problematisk jo mer samfunnet pluraliseres. Derfor vil Kirkemøtet at det direkte statlige kirkestyret avvikles.

Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd) og bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) og for Kongen i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene og for Kongen, bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret.

Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostilhørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Kirkemøtet understreker at det ved en endring av kirkeordning er viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Kongen og Den norske kirke.

Kirkemøtet mener, i tråd med Stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimesig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig

kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.

Kirkemøtet understreker videre at en aktiv støttende statlig tros- og livssynspolitikk vil bidra til å sette Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunnene i stand til fortsatt å fylle viktige kultur- og verdibærende funksjoner for storsamfunn og lokalsamfunn.

2.1.3 Hovedstandpunkt

Ut fra disse overveielser og med utgangspunkt i Stat – kirke-utvalgets flertallsinnstilling, går flertallet i Kirkemøtet inn for at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke

Dette innebærer at det direkte statlige kirkestyret avvikles, og de grunnlovsbestemmelser som hjemler dagens statskirkeordning, oppheves. Retten til å utnevne biskoper og proster, og annen myndighet som i dag ligger til det kongelige kirkestyret, overføres som en konsekvens av dette til kirkelige organer. Dette er i samsvar med Kirkemøtets tidligere vedtak (sak KM 16/2000 pkt. 1). Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som ved sine valgte organer selv fastsetter sin Kirkeordning. Ingen bestemmelser i det særlige lovgrunnlaget for Den norske kirke må komme i konflikt med innholdet i Kirkeordningen. Innføring av den nye rettstatusen til Den norske kirke og relasjonsendringen mellom staten og kirken må derfor planlegges slik at de nødvendige grunnlovsendringene og øvrige lovendringer trer i kraft etter at Kirkemøtet har vedtatt Kirkeordningen.

En offentlig tilknytning mellom staten og Den norske kirke opprettholdes ved at Den norske kirke gis et særskilt lovgrunnlag. Dette må utformes slik at kravet om ikke-diskriminering av andre tros- og livssynssamfunn ivaretas.

Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.

Bestemmelsen i Grunnloven om statens offentlige religion erstattes av en verdiparagraf.

Lovforankret folkekirke og tros- og livssynsfrihet

En lovforankret folkekirke etter disse linjer, vil fullt ut ivareta den individuelle og kollektive tros- og livssynsfrihet. Den norske kirke vil fortsatt ha en viss særstilling som er begrunnet i kirkens oppslutning og dens historiske og samfunnsmessige rolle.

Lovforankret folkekirke – avvikling av statskirken?

--
Det finnes ingen klar definisjon av begrepet statskirke, og i samfunnsdebatten brukes ordet i forskjellige betydninger. Det blir derfor for unyansert å formulere problemstillingen som et spørsmål om hvorvidt man vil skille stat og kirke, se spørsmål 2 i departementets høringsbrev. Kirkemøtet mener det er mer tjenlig å snakke om kirkens relasjoner til staten for derved å gå mer direkte på forholdet mellom stat og kirke. Det er her tale om ulike typer av relasjoner,

både juridiske, økonomiske og kulturelle. På det juridiske plan har både Stat – kirke-utvalgets modell 1 ("grunnlovforankret folkekirke") og modell 2 ("lovforankret folkekirke") det til felles at de har en forankring i Grunnloven og i tillegg regulering i en egen kirkelov. Forskjellen består i at modell 1 beholder bestemmelsene om Kongens kirkestyre i Grunnloven, mens modell 2 nøyer seg med en forankring i Grunnloven og for øvrig plasserer den rettslige regulering i en egen lov (kirkeloven). Ved denne forankring i Grunnlov og lov setter begge modeller Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn. Det er derfor mulig å anse en lovforankret folkekirke som en form for statskirke.

2.2 Rettslig rammeverk: Grunnlovsbestemmelser, Kirkelov og Kirkeordning

Kirkemøtet går her nærmere inn på de konsekvenser en avvikling av det direkte statlige kirkestyret har for det rettslige rammeverket og det øverste kirkestyret.

2.2.1 Endringer i Grunnloven

En kirkeordning med lovforankret folkekirke medfører at følgende bestemmelser i Grunnloven oppheves eller endres:

§ 2 annet ledd (det konstitusjonelle grunnlaget for statskirken) – oppheves og erstattes av en "verdiparagraf"

§ 4 (Kongens bekjennelsesplikt) – oppheves

§ 12 annet ledd (krav til statsrådenes medlemskap i Den norske kirke) – oppheves

§ 16 (Kongens anordningsmyndighet) – oppheves og myndigheten her overføres til kirkelige organer

(§ 16 kan erstattes av en bestemmelse om statens aktivt, støttende tros- og livssynspolitikk)

§ 21 (utnevning av biskop og prost) – endres

§ 22 (avskjedigelse av embetsmenn) – endres

§ 27 annet ledd (kirkelig statsråd) – oppheves

Grunnloven og statens tros- og livssynspolitikk

Kirkemøtet går inn for en fortsatt aktivt støttende tros- og livssynspolitikk. I samsvar med det klare ønsket i høringsrunden etter *Samme kirke – ny ordning*, mener Kirkemøtet at statens ansvar her bør grunnlovfestes.

Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget) foreslo å plassere en slik grunnlovsbestemmelse som alternativ til dagens § 16.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget til grunnlovsbestemmelse fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Det paahviler Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og livssynssamfund gives Adgang til at udøve deres Virksomhed i Henhold til deres Egenart.

Grunnloven og verdiparagraf

Ved en lovforankret folkekirke vil Grunnlovens § 2 oppheves. Grunnloven, som konstituerer statsdannelsen Norge, bygger på et grunnleggende nasjonalt fellesskap som, ikke minst i ei tid med sterke individualistiske strømninger, trenger den støtte en verdiparagraf vil gi. Høringsinstansene etter *Samme kirke – ny ordning* var opptatt av at de kristne og humanistiske

verdiene i kulturarven skulle grunnlovfestes. Kirkemøtet støtter forslaget om en verdiparagraf i Grunnloven og mener, i tråd med utvalget, at denne bør vise til felles historie, kulturtradisjoner og samfunnsverdier.

Kirkemøtet slutter seg til forslaget fra Stat – kirke-utvalgets flertall:

Den kristne og humanistiske Arv forbliver Statens Værdigrundlag

Det er et entydig ønske fra kirkelige høringsinstanser på alle nivå at Grunnloven får en slik verdiparagraf hvis dagens § 2 skal endres. Kirkemøtet vil anbefale at verdibestemmelsen plasseres i Grunnlovens § 2.

2.2.2 Ny kirkelov

Med Kirkelov forstår Kirkemøtet en lov gitt av Stortinget som skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke.

Kirkemøtet har foran, i tråd med utvalget, vist til at Den norske kirke til tross for en økt institusjonell og livssynsmessig sekularisering, har en markert plass i nasjonens liv ikke minst lokalt, men også ved nasjonale begivenheter. Det vil trolig styrke betydningen av tro og livssyn generelt i samfunnet at Den norske kirke i kraft av sin historie, utbredelse og oppslutning får en særstilling ved en kirkelov gitt av Stortinget.

Kirkemøtet mener, i likhet med Stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken videreføres. Den kan naturlig plasseres i § 16. Stat – kirke-utvalget har foreslått følgende ordlyd:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

Kirkemøtet gjør oppmerksom på at bruken av uttrykket ”Den norske kirkes Ordning” kan forveksles med Kirkeordningen som Den norske kirke selv skal fastsette. Uttrykket bør vurderes nærmere.

Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, samtidig som den viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til Stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov.

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar. Kirkeloven må derfor bli en kort rammelov, i tråd med forslaget til Stat – kirke-utvalgets flertall.

2.2.3 Ny kirkeordning

Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere kirkens indre forhold.

Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.

Kirkemøtet vil, i tråd med stat – kirke-utvalgets flertall, trekke frem viktige elementer i Kirkeordningen:

1. Den norske kirke som trossamfunn
 - Grunnleggende trekk ved
 - I Bekjennelsesgrunnlag
 - II Selvforståelse
 - III Medlemskap
 - IV Oppgaver
 - V Virksomhet
2. Kirkelige organer/ansvarsområder
 - Hvilke organer Dnk består av/struktur
 - Virksomhetsansvar
 - Valgordninger
 - Sammensetning
 - Biskopen (oppgaver og tilsetting)
3. Arbeidsgiveransvar
 - Hvilken del av arbeidsgiveransvaret skal ligge hvor
 - Tilsynet og tilsynets innhold
4. Andre bestemmelser
 - Hjemmel for annen kirkelig lovgivning
 - Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune

Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at offentlighetslovens og forvaltningslovens regler skal gjelde i Den norske kirke. Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.

Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt. Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.

Kirkemøtet viser til at Kirkerådet har satt i gang et utredningsarbeid mht status, innhold og sammenheng mellom Kirkeloven og Kirkeordningen.

3. Andre høringstemaer

3.1 Demokrati og valgordninger

Gjennom mange år har Den norske kirke i sitt reformarbeid bygd opp en rådsstruktur og et reelt kirkelig demokrati. Kirkemøtet deler like fullt de synspunktene, både fra kirkelige høringsorganer og politiske innspill, som understreker at demokratiet i kirken må utvikles videre, uavhengig av tilknytning til staten.

Kirkemøtet vil slå fast at det aldri må være tvil om at kirkestyre er alle medlemmers ansvar. Kirkemøtet har derfor som klar målsetting å videreutvikle en kirkeordning som skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg og la seg velge til kirkens organer. Reformarbeidet har de siste årene gitt støtte til forsøk hvor det legges til rette for større engasjement og økt valgdeltakelse ut fra de valgordninger kirken nå har. Kirkemøtet har merket seg at svært mange lokalkirkelige høringsinstanser understreker at valgordningene må sikre en bedre valgdeltakelse og styrke representativiteten. Mange viser til positive erfaringer med menighetsrådsvalg lagt samtidig med Stortingsvalget. Erfaringer fra disse forsøkene vil bli brukt i arbeidet med å videreutvikle nominasjons- og valgordninger.

Kirkens valgordningen på soknenivå er i dag grunnleggende demokratisk. Dåpen er eneste kriterium for medlemskap. Det er allmenn stemmerett og valgbarhet for alle døpte kirkemedlemmer over en viss alder (18 år, forsøk med stemmerettsalder fra 15 år). Enhver gruppe på 10 stemmeberettigede eller flere har rett til å fremme alternative valglister. En videreutvikling av demokratiet på dette nivået må sikte mot bedre nominasjonsprosesser.

Økt bruk av direktevalg på nivåene over soknet støttes av om lag en tredjedel av de kirkelige høringsinstansene så langt. Samtidig mener mange at soknet som det grunnleggende nivået i kirken sikres best ved en gjennomgående innflytelse og representasjon helt til topps i kirkens organisasjon. Kirkemøtet ønsker utredning av og forsøk med en kombinasjonen av direkte og indirekte valg, i en samlet vurdering av valgordninger til bispedømmeråd og til Kirkemøtet. Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellommenighet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.

Kirkemøtet deler utvalgets forståelse av at det kirkelige demokrati begrunnes ut fra prinsippet om det allmenne prestedømmet som likestiller alle kirkens medlemmer d.v.s. alle døpte. Samtidig har Den norske kirke, som omtalt i premissene, en ordinert tjeneste, embetet, med en teologisk og organisatorisk relativ selvstendighet. Kirkemøtet mener at direkte representasjon for den ordinerte tjeneste i kirkelige organer ved siden av de medlemsvalgte medlemmene, ivaretar kirkens særpreg samtidig som kirken i sin struktur og sine valgordninger er grunnleggende demokratisk.

Kirkemøtet mener modellen med en lovforankret folkekirke hvor kirkelige organer får større myndighet, gjør en videreutvikling av det kirkelige demokrati nødvendig, som ivaretar alle kirkens medlemmer, og som skal tjene til å utløse større deltagelse og engasjement.

3.2 Finansieringsordning for Den norske kirke

Fremtidig finansieringsordning for Den norske kirke er en stor og viktig sak for kirken. Kirkemøtet har merket seg at usikkerhet rundt finansieringsordningen har vært medvirkende til at mange kirkelige høringsinstanser synes det er vanskelig å ta stilling til hovedspørsmålet i høringen.

Finansieringsordningen har også betydning for kirkens organisering. Men i høringsuttalelsen vurderer Kirkemøtet finansieringsordningen primært ut fra kirkens fremtidige forhold til staten.

Stat – kirke-utvalget har drøftet ulike løsninger. Hovedalternativet er enten en ren offentlig finansiering eller en form for medlemsbasert finansiering (medlemskontingent eller obligatorisk livssynsavgift) eller en kombinasjon mellom disse. Kirkemøtet er overrasket over at alternativet med livssynsavgift ikke er kommet med i høringen. Kirkemøtet har vurdert de ulike alternativene i lys av de grunnleggende premissene som det har lagt til grunn for den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke. I denne sammenheng mener Kirkemøtet at det særlig er grunn til å vektlegge følgende:

3.2.1 En aktivt støttende tros- og livssynspolitik

Tros- og livssynsmessige uttrykk har en naturlig plass i samfunnets liv og representerer viktige samfunnsbyggende funksjoner og fellesgoder i og for samfunnet. Det er viktig at samfunnet legger til rette for at tros- og livssynssamfunnene får gode rammebetingelser, slik at de sikres reell frihet til å utøve sin tro og sitt livssyn.

Nylig har Storting og regjering iverksatt en trosopplæringsreform med bakgrunn i den store verdi tro og livssyn har for samfunnet. Offentlig finansiering er med på å sikre grunnvilkårene for en videreutvikling av tro og livssyn. Dette gjelder alle tros- og livssynssamfunn i Norge og må anses som et konkret utslag av statens aktivt støttende tros- og livssynspolitik.

Målet om likebehandling og prinsippet om ikke-diskriminering må særlig vektlegges i et samfunn som har en majoritetskirke som også er statskirke. I et pluralistisk samfunn der folkekirken ikke har en ordning med egen kirkeskatt, slik våre naboland har, vil en offentlig finansiering av kirken kunne fremstå som problematisk. Alternativet vil være medlemsfinansiering. Kirkemøtet mener medlemsfinansiering vil kunne svekke det offentlige ansvar. Staten har i Norge påtatt seg et hovedansvar for å finansiere fellesgoder som utdanning, helse og kultur. Kirkemøtet mener derfor at det offentlige fortsatt bør bære et hovedansvar for finansieringen av tros- og livssynssamfunn.

3.2.2 En samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi

I forbindelse med en fremtidig ordning for forholdet mellom stat og kirke, er det meget viktig for Kirkemøtet at en finner frem til en finansieringsordning som sikrer kirken et tilstrekkelig og forutsigbart ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomi. Dette var også en entydig tilbakemelding fra høringsinstansene etter Kirke – stat-utredningen (Bakkevig-utvalget) og var et sentralt anliggende da Kirkemøtet behandlet utredningen *Ressursgrunnlaget for Den norske kirke* (KM 11/04).

For Kirkemøtet er det avgjørende at en fremtidig finansiering, uavhengig av ordningen av forholdet stat og kirke, sikrer folkekirken som landsdekkende kirke. Dette er et massivt krav

fra de kirkelige høringsinstansene. Dagens finansieringsordning har vært kjennetegnet av vilje til å sikre evangeliets forkynnelse og kirkelige tjenester i hele landet og for landsmenn i utlandet.

Dagens todelte finansieringsordning, hvor staten har ansvaret for utgifter til prestatetjenesten og til regionale og sentrale kirkelige organer, mens kommunene har ansvar for kirkebygg, personell og virksomheten lokalt, har både svake og sterke sider. Det er dokumentert betydelige forskjeller i kommunenes bevilgninger til kirkelige formål. Dette gjør at folkekirken som en landsdekkende kirke er sårbar. Dette tilsier at fordelingen av finansieringsansvar mellom kommune og stat bør endres for å få en mer samordnet og enhetlig finansieringsordning og sikre en regional likebehandling. Statlig finansiering vil også sikre forpliktelsene overfor døve og andre språklige minoriteter.

Kirkemøtet vil likevel peke på at et kommunalt finansieringsansvar kan være et virkemiddel for å bevare den nødvendige kontakten mellom den lokale kirke og kommunene. Dette synspunktet må også vektlegges i den videre drøfting av finansieringsmodeller.

3.2.3 Staten med et finansielt hovedansvar

Kirkemøtet støtter i hovedsak anbefalingen fra utvalgets flertall der det statlige tilskuddet dekker lønninger og tilknyttede personal/driftskostnader, mens kommunene dekker bygging, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg.

Kirkemøtet forstår det slik at dette vil innebære at de oppgaver som kirkelige organer er tillagt innenfor dagens kirkelov og som dekkes over offentlige bevilgninger (også trosopplæringsmidler), i en ny ordning bør samles og dekkes over statsbudsjettet med unntak av utgifter til kirkebygg. Kirkemøtet mener dette fremstår som den beste ordningen. Ved et slikt grep oppnås en helhetlig finansiering av den kirkelige virksomhet i soknene. Dermed opprettholdes tilknytningen mellom kommune og kirke, noe som vil være et bidrag til å bevare kirkens plass og posisjon i lokalsamfunnet. Det vil likevel være behov for en nærmere klargjøring mellom statens og kommunenes ansvar. Finansieringsordningen bør hjemles i en ny Kirkelov.

En statlig finansiering vil også gjøre det enklere å ivareta nasjonale oppgaver og internasjonale og økumeniske forpliktelser.

Kirkemøtet vil imidlertid understreke at utgiftsnivået til kirkebygg er svært ulikt fra kommune til kommune. Det vil derfor være behov for å drøfte statlige tilskudds- og utjevningsordninger, slik utvalget foreslår. Dette gjelder særlig fredede og verneverdige kirker.

Stat – kirke-utvalget peker på at statlig finansiering vil kunne medføre en standardisering som ikke tar tilstrekkelig hensyn til lokale behov for differensiering og fleksibilitet, og binde opp for stor del av økonomien til sentrale organers virksomhet. Kirkemøtet mener det vil være en særlig utfordring i det videre arbeidet å finne frem til rettferdige og effektive fordelingsordninger som ivaretar nasjonale og helhetskirkelige behov, lokalkirkens behov og behovet for differensiering og fleksibilitet. Kirkemøtet mener kirkens organer må prioritere arbeidet med ny finansieringsordning. Flertallet mener også at modeller som kombinerer grunntilskudd, aktivitetsbaserte tilskudd og andre faktorer må utredes.

Uansett hvem som får ansvar for gravferdsforvaltningen, mener Kirkemøtet at kommunene fortsatt må ha det økonomiske ansvaret for gravlundene.

3.2.4 Behovet for økte ressurser

Kirkelige organer, de politiske partiene på Stortinget og KA-Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA) har gjentatte ganger understreket behovet for og nødvendigheten av økte ressurser til kirken. Kirkerådet har utredet ressursbehovet i Den norske kirke og behovet for kirkelig bemanning, som også Stat–kirke-utvalget refererer til. Sammenliknet med ressursbruken i andre folkekirker ligger Den norske kirke lavt. Kirkemøtet anser situasjonen som bekymringsfull. Dette gjelder også det store etterslepet på vedlikehold av kirkebygningene. Manglende ressurstilgang vil særlig true Den norske kirke som en landsdekkende kirke.

I mange menigheter, organisasjoner og institusjoner sørger frivillig givertjeneste, ofringer og innsamlingsaksjoner for at nødvendig virksomhet opprettholdes. En stor dugnadsinnsats og betydelige gaveinntekter sikrer både at kirker og menighetshus fremstår som tjenlige redskaper for virksomheten. Kirkelige høringsinstanser er opptatt av at dette engasjementet må videreføres og stimuleres. Forutsetningen er at en solid grunnfinansiering ivaretar kirkens grunnleggende oppgaver på en god måte.

3.2.5 Medlemskontingent

Utvalget foreslår at de offentlige bevilgninger kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke menighetens øvrige virksomhet.

Kirkemøtet mener, i tråd med mange kirkelige høringsinstanser, at en medlemsavgift kan bli oppfattet som en betaling for tjenester som kirken utfører overfor sine medlemmer. Flere høringssvar fra menigheter viser klart at man ikke ønsker utvikling mot en ”foreningskirke”, noe som en medlemskontingent kan oppleves å bidra til. Den norske kirke som folkekirke er derfor ikke tjent med å finansiere virksomheten med medlemskontingent.

Ut fra Kirkemøtets sterke fokusering på det offentliges ansvar for en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk og den store frivillige finansieringen som finner sted i mange menigheter i dag, mener Kirkemøtet at det nå ikke er aktuelt å vurdere en medlemsavgift. En medlemsavgift vil kunne svekke forståelsen av at det offentlige vil føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk.

3.2.6 Livssynsavgift

Kirkemøtet mener det ved en senere anledning kan være aktuelt å vurdere innføring av en allmenn livssynsavgift. En allmenn livssynsavgift fastsatt av statlige myndigheter og innkrevet av alle over skatteseddelen med en tilsvarende reduksjon i skattenivået, kan være en mulig ordning som markerer tros- og livssynssamfunnenes egenart og særlige rolle i samfunnet. Den vil i mindre grad gi mulighet for politisk styring.

Kirkemøtet vil imidlertid oppfordre staten til å bygge ut allmenne ordninger som skattefradrag for å stimulere til frivillig givertjeneste. Dette er med på å vri privat forbruk over mot ”investeringer” som kommer fellesskapet til gode.

3.2.7 Andre spørsmål

Kirkemøtet går ikke inn på sentrale eller nasjonale oppgaver knyttet til Sjømannskirken, Døvekirken, Nidarosdomen, spesialprestetjeneste og ulike prosjekter, da Kirkemøtet forutsetter at slike ordninger vil videreføres. Feltpresttjenesten har sitt grunnlag i Genève – konvensjonen og berøres ikke av statskirkeordningen.

Kirkemøtet understreker at finansieringsordningen må sikre nødvendige ressurser til arbeidet med å bedre tilretteleggingen for funksjonshemmede.

Den norske kirke har en særskilt forpliktelse overfor samene som urfolk i kirken. Det må derfor sikres forsvarlig ressursgrunnlag for samisk gudstjeneste- og kirkeliv.

Kirkemøtet vil også vise til den spesielle situasjonen Døvekirken og kirken på Svalbard er i. Det må være et statlig anliggende at døve skal få delta i religiøst liv på likeverdig grunnlag som hørende. Dette forutsetter en forutsigbar og tilstrekkelig økonomi. Kirkemøtet viser til at situasjonen for kirken på Svalbard er spesiell rent forfatningsmessig. Dette må tas hensyn til ved utformingen av ny kirkeordning.

3.3 Gravferdsforvaltningen

Stat – kirke-utvalget ser fordeler og ulemper med både en kirkelig og en kommunal forvaltning av gravferdsordningen.

Stat – kirke-utvalgets flertall (17 av 20 medlemmer) mener forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave som må ivaretas av det offentlige og anbefaler som hovedprinsipp at kommunen skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, men utvalget åpner for at en lokalt kan overlate dette til kirkelige instanser. Mindretallet på 3 medlemmer anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder de fleste steder utgjør en integrert helhet.

3.3.1 Gravferdsforvaltning ved kirkelig fellesråd

Vedtatt mot 15 stemmer.

Kirkemøtet mener det er grunn til særlig å vektlegge følgende retningslinjer i forbindelse med gravferd:

- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn
- gravferd skal så langt som mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.

Gravferdsforvaltning og gravferdsseremonier er ofte tett sammenvevd fordi døden reiser religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle spørsmål. Kirkemøtet mener, i motsetning til utvalgets flertall, at det prinsipielt og praktisk er vanskelig å skille mellom hva som er de juridiske og praktisk-administrative ordninger og oppgaver i forhold til de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene. Kirkemøtet ønsker ikke en livssynsnøytral utvikling på bekostning av de religiøse og livssynsmessige aspektene, som for svært mange mennesker nettopp blir fokusert og nærværende i møte med døden.

Et tros- og/eller livssynssamfunn vil ha de beste forutsetninger for å møte ønsker om ulike gravskikker og ritualer knyttet til død, sorg og gravferd på en tilstrekkelig sensitiv måte. Fellesrådene har utviklet stor kompetanse når det gjelder å vise omsorg og respekt samtidig

som det er ervervet mye erfaring og kunnskap også om behov og skikker i andre tros- og livssynssamfunn. Livssynsmessig forankring må i lys av dette ikke anses som et handikap, men som en ressurs, ikke minst i en tid med et livssynsmessig mangfold. I tilknytning til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn har det kommet fram at flere trossamfunn anser det som mer problematisk at et ikke-religiøst/livssynsnøytralt organ ivaretar gravferdsforvaltningen.

Kirkemøtet mener derfor at kirkelig fellestråd eller tilsvarende organ på lokalt/regionalt nivå fortsatt bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen. Særlig vil det være naturlig der kirkegården omkranser kirken og utgjør en integrert helhet.

Kirkemøtet mener det likevel er grunn til på dette området å understreke minoritetenes livssynsmessige behov i et pluralistisk samfunn. Det er selvsagt ikke bare Den norske kirke som majoritetskirke som kan ivareta dette. Men kirkelig fellestråd har lang erfaring med å legge forholdene til rette både for Den norske kirkes medlemmer og for medlemmer av andre tros- og livssynssamfunn. Det er meget få klager på at dette ikke har fungert. Brukerundersøkelsen som TNS Gallup gjennomførte for KA i 2004 viste at brukertilfredshet på gravferdstjenesten sammenlignet med andre kommunale tjenester skåret høyest. Ingen annen offentlig tjeneste har oppnådd så høy brukertilfredshet.

Religionsfrihet, likebehandling og at alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro/livssyn, vil være en konstant utfordring for det organ som står for gravferdsforvaltningen. Forvaltningsansvaret bør derfor legges til et organ som har god forståelse for denne siden av gravferdsforvaltningen. Kirkemøtet kan heller ikke se at utvalget har lagt frem materiale som viser at dagens forvaltningspraksis er problematisk.

På mindre steder med få innbyggere og små sokn, vil ansatte ofte ha kombinasjonsstillinger, for eksempel kirketjener og graver. Slike ordninger vil bli vanskelig dersom forvaltningen av gravferd legges til kommunen.

Kirkemøtet mener imidlertid at forvaltningsansvaret fortsatt bør kunne overføres til kommunen der forholdene ligger til rette for det. Ikke minst vil dette være aktuelt i byer og på steder der gravlundene ikke er lagt til kirkens nære omgivelser. Dette fungerer i dag i noen få kommuner og det er lite press fra kommunene om å overta dette ansvaret.

3.3.2 Andre spørsmål

Kirkemøtet mener det i fremtiden, for å ivareta tros- og livssynsfriheten, i større omfang enn nå bør anlegges kirkegårder/gravlunder uavhengig av kirkebygget, men vil se det som et stort tap dersom kirkens medlemmer ikke fortsatt kan gravlegges i tilknytning til sin kirke. Å gravlegges i vigslet jord og nær kirken har lange og dype tradisjoner i vårt samfunn. Men dette tilsier at også tilsvarende ønsker fra andre tros- og livssynssamfunn bør ivaretas mht. anleggelse av gravlunder.

Kirkemøtet støtter at det offentlige bør legge til rette for å skaffe til veie verdige alternative eller livssynsfleksible seremonilokaler.

Kirkemøtet støtter forslaget til Stat – kirke-utvalget om at det ved utvidelser og nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele kirkegården/gravlunden med vigsling av

enkeltfelt/enkeltgraver for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder begrepsbruk, mener Kirkemøtet at dette bør kunne bestemmes lokalt ut fra lokale forhold, men tror folk flest finner det naturlig å bruke kirkegård, ikke minst ut fra kirkegårdens beliggenhet. Kirkemøtet har for øvrig ingen merknader til at en i større grad benytter betegnelsen gravlund, spesielt der det ikke ligger en kirke i tilknytning til gravlunden. Betegnelsen gravplass er etter Kirkemøtets mening mindre egnet.

Uavhengig av hvem som skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen, støtter Kirkemøtet utvalgets forslag om å opprette et gravferdsfaglig forum i hvert bispedømme/fylke hvor involverte instanser kan samarbeide og drøfte ulike problemstillinger knyttet til gravferd, gravferdsskikker og forvaltning. Et slikt forum må få en rådgivende funksjon overfor de som har forvaltnings- og økonomiansvaret.

Det økonomiske ansvaret for drift og vedlikehold av gravlunder, arealer, bygninger (gravkapell/seremonirom) etc, er fortsatt foreslått lagt til kommunen. Kirkemøtet støtter dette.

3.4 Eierskap

Departementet har i sitt høringsbrev reist spørsmålet om eierskap til kirkene. Dette er overraskende, da det ikke finnes andre tradisjoner knyttet til eierskap enn at kirkene er soknets eiendom. Kirkemøtet mener likevel at det vil være aktuelt å diskutere eierskap av fredete og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

3.4.1 Kirkebyggene

Stat – kirke-utvalget anbefaler en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond ved en kirkeordning med lovforankret kirke. Flertallet anbefaler at kirkelige organer trer inn i de rettslige posisjoner som departementet i dag har. Når det gjelder eiendommer og kirkefond som ikke er eid av private eller av soknene, foreslår Stat – kirke-utvalget at disse i sin helhet overføres til Den norske kirke, mens eiendommer til øvrige kirkebygg m.m. som i dag anses som statlige, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Kirkemøtet støtter disse forslagene.

Kirkemøtet er opptatt av at menighetene får kirkebygg som dekker menighetens bruksbehov. Mange menigheter må vente i mange år før kommunene tar ansvar for å reise helt nødvendige kirkebygg. En ny kirkeordning må bidra til at alle menighetene får tjenlige kirkebygg.

3.4.2 Fredede og verneverdige kirker

Kirkemøtet viser til premissdelen som understreker kirkenes betydning både i lokalsamfunnet og som kilde til forståelse av norsk kulturarv. Stat – kirke-utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk. Det vil være behov for å foreta en gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker som skal ivaretas til ordinært bruk og når det er aktuelt med en kombinasjon.

Kirkemøtet støtter forslaget om at det etableres særskilte finansieringsordninger for fredete, og verneverdige kirker og for nyere kirkebygg av kulturhistorisk verdi og at det opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen. Tilskuddet skal forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter. En slik ordning bør også gjelde for fredete og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn.

3.4.3 Opplysningsvesenets fond

Spørsmålet om eiendomsretten til Opplysningsvesenets fond bør nå finne en politisk løsning. Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke. Dette er i samsvar med tidligere anbefalinger fra Kirkemøtet og andre kirkelige organer. Kirkemøtet forutsetter at det ikke foretas disposisjoner som svekker fondet før eierforholdene er endelig avklart.